

Nyíregyházi diákevek

75 évvel ezelőtt, 1878 októberében született Krúdy Gyula, a XX. század első harmadának egyik legnagyobb prózaírója, Szabolcsnak Bessenyei mellett két-ségtelen egyetlen igazán jelentős íróalakja.

Ez évforduló alkalmából emlékezünk most vissza a nagy nyíregyházi író városunkban töltött diákéveire, ifjúságára, felfelé ívelő írói pályájának kezdetére.

1878. október 21-én született, családjuk régi Kállói-utcai házában, amely a későbbi szanatóriumi épület, a mai rádió-stúdió épülete helyén állt. Szerelem-gyerekek volt. Apja némes származású ügyvéd, anyja egyszerű szobalány. Származásának ez a kettősége rányomta bélyegét egész emberi és írói fejlődésére. Neveltetése és életmódja inkább a polgársághoz kapcsolta, de ugyanakkor mélyeség és őszinte rokonszenvet érzett a kismizett, elnyomott szegény nép iránt. Búszke volt apai nagyapjára, aki honvédszázadosként résztvevett az 1848–49-es szabadságharcban, de nem szégyellte, sőt, mindig bizonyos büszkeséggel emlegette anyja származását is, jöllehet gyermekkorában sokszor csúfolták „zabi-gyerekek”.

Elemi iskolába Nyíregyházán járt, a gimnáziumnak azonban csak a felső négy osztályát végezte szülővárosában. Az I. osztályt Szatmáron, a következő három osztályt pedig a podolini al-gimnáziumban végezte. Apja az akkori szokásoknak megfelelően „német szóra” küldte Podolinba, ebbe a szépségi kisvárosba. — 1891-ben került vissza Nyíregyházára, s az ötödik osztálytól kezd-

ve négy éven át a Kossuth-gimnázium, illetve akkor még Ág. Ev. Főgimnázium növendéke volt. — Mint diák, nem volt kimondott jótanuló. A tanulás nem esett ugyan nehezére, de már akkor jobban izgatták irodalmi tervei és az olvasás. Nyilván az olvasás fordította figyelmét az irodalom, az írói pálya felé. Maga vallja be egyik regényében, hogy az Anyegin olvasása közben fogamzott meg benne a gondolat, hogy író lesz. Elhatározta, hogy „életcél” választ, költő lesz, hírlapíró. Puskin Sándor lesz, — és mindezt egy éjszaka, midőn égő homlok-ka-lal és túlradó szívvel olvasta az orosz költő összecsendülő sorait! — írja Vörös Postakocsi című regényében. Írói pályája valóban már az iskola padjaiban megkezdődik. Saját bevallása szerint 13 éves korában jelent meg első írása nyomtatásban a Szabolcsi Szabadsajtóban, s ötödikes—hatodikos korában már novellákat küldözött az Orsova című hetilapnak. A szerkesztőségtől nyomtatott névjegyet is kapott ilyen szöveggel: „Legifjabb Krudy Gyula, az Orsova c. hetilap szépirodalmi munkatársa”. — Ugyancsak erre az időre esnek első lapalapítási kísérletei is. „Nagy Dob” címmel saját kezével írt lapot adott ki, amely nagy népszerűségnek örvendett diáktársai körében. Majd „Nyíregyházi Diakújság” címmel hamarosan új lapot szerkesztett, amely már nyomtatásban jelent meg. A gimnázium előtti utcaságon, a még ma is álló Szakács-féle kiugró öreg házban volt egy kis zug-nyomda, itt jelent meg Krudy lapja, amelyben már né-

közöltek. Ezekkel a diaktársaival — Géczy Gézával, Szlabóczky Ernővel és Krecsák Lajossal — együtt alapította meg Krudy a „Nyíregyházi Sajtóirodát” is. — Rendszeresen küldtek tudósításokat Nyíregyházáról és Szabolcsból a fővárosi lapoknak. (Pesti Hírlap, Pesti Napló, Egyetértés.) Ezek a lapok 5—10 krajcárt fizettek soronkint a beküldött hírekért, az írói becsvág mellett talán ez is közrejátszott abban, hogy egyidőben fantasztikus hírek kezdtek szárnyrakelni a Nyírség fővárosából. Egyik alkalommal pl. a következő hírt közölték a pesti lapok: „Nyíregyházán óriási szélvihar dúhngött; a katolikus templom tornyáról leszakította a súlyos keresztet, s hatalmas robajjal a földre vetette. Csak a véletlen szerencsének köszönhető, hogy emberéletben kárt nem okozott.” Más alkalommal „Szerelmi idill Nyíregyházán” címmel egy kalandos, revolveres leányszöktezésről szóló fantasztikus történet jelenik meg tudósításuk alapján a Pesti Hírlapban. Erre már a helyi sajtó is felfigyelt. A Nyíregyházi Hírlap 1894. szeptember 27-i számában ezzel kapcsolatban a következőket olvashatjuk:

.... az egész kalandból egy szó sem igaz, az egész nem más, mint egy szenzációban utazó vidéki tudósító stil-gyakorlata, melynek csak az a célja, hogy 4 vagy 5 krajcárjával számítva scrát, men-nél többet hozzon jeles szerzője konyhájára... A tisztesség, igazság és józólés nevében tiltakoz-nunk kell, s egyszersmind kijel-entünk, hogyha még egyszer találkozunk a fővárosi lapok ha-sábjain a városunkban förtétek-

ről írt ilyen alaptalan tudósítá-sokkal, nem fogunk habozni, nyil-vánosságra hozni a beküldők ne-veit.” Ez egyúttal az iskola tilta-kozását és fenyegetését is jelen-tette, mert a lap szerkesztője Po-rubszky Pál gimnáziumi tanár volt, aki egyébként nagyrabecsül-te Krudyt.

VIII. osztályos korában, mint tudósító aratta első komolyabb újságírói sikereit. Akkoriban Nyíregyházára került Versecről egy Neukomm Ferenc nevű kút-fűró vállalkozó. Az ő vezetésével készültek Nyíregyházán az első mélyfűrésű szivattyús kutak. — Neukomm azonban nemcsak kút-fűró volt, hanem nagyon jól ér-tett az ú. n. mutatványos hipno-tizáláshoz is. A gimnázium udva-rán is több nyári estén szórakoz-tatta a közönséget azzal, hogy két jó médiumnak bizonyult fia-talembert hipnotizálva, velük kü-lörféle bohókás dolgokat végzete-tett. Neukomm nemcsak Nyíregy-házán dolgozott, hanem vidéken, többek között Tuzséron is, ahol felfedezte, hogy a Salamon-család egyik leánytagja, Salamon Ella, kiválóan alkalmas médium. Az egykorú laptudósítások szerint 1894. szeptember 14-én a tuzséri kastélyban Vragassy, a bécsi men-tőegyesület volt igazgató-főorvosa jelenlétében Neukomm hipnoti-zálta Salamon Ella 22 éves leányt, akit már előzőleg is számtalan-szor elaltatott és akivel hipnoti-ka-s álmában szinte hihetetlennek látszó eredményeket produkált. A leány ezuttal is jó médiumnak bizonyult, egyszerre azonban hir-telen nagyot sikoltott, s élettelen-nül rogyott össze. Az élesztési kí-sérletek sikertelenek maradtak, a leány halott volt. Krudy még az-nap tudomást szerzett a dologról, s azonnal Tuzséra utazott és na-pokon át helyszínről küldte tudó-sításait a fővárosi lapok számára. A tragikus eseményből lángzen-

záció lett. Ugyes tollal írt, színes-riportjai a magyar lapokból a nagy külföldi világlapokba is el-jutottak. Másik jelentékenyebb diákkori újságírói szereplésére 1895. áprilisában került sor. Ek-kor a Tiszán nagy árvíz vonult le. A „Sajtóiroda” kikötőzött Ra-kamazra és vagy 5 napon át on-nan küldték tudósításaikat a bu-dapesti lapoknak. Gyalog rőták az utakat, útszéli csárdák borsza-gú ivószobáiban írták színes ri-portjaikat az árvízveszély alaku-lásáról.

VIII-os korában egyébként már a helyi sajtóban is rendszeresen jelentek meg írásai. Különösen Porubszky Pál, a Nyíregyházi Hírlap szerkesztője s egyben Krudy osztályfőnöke, támogatta és buzdította a fiatal író. Nyil-ván Porubszky biztatására vett részt VII. osztályos korában a Bessenyei nevét viselő önképző-kör irodalmi pályázatán is, ame-lyen aztán díjat is nyert „Lisa menyasszony” c. cíbeszélésével.

1895. júniusában érettségizett. Érettségi után már nem sokáig maradt Nyíregyházán. Apja ügy-védet, vagy „megyei embert” sze-retett volna nevelni belőle, ő azonban minden szülői ellenkezés ellenére is, véglegesen az írói pálya mellett döntött. Először Debrecenbe megy, majd nemso-kára Nagyváradon találjuk rövid ideig, a következő állomás pedig Budapest, ahol csakhamar a leg-nagyobb lapok szerkesztőségében dolgozik. Ettől kezdve állandóan a fővárosban él, csak néha-néha látogat haza Nyíregyházára. A szülőföld, a nyíri táj emlékei, sze-retete azonban elkíséri őt egész életére, hogy termékeny írói pá-lyájának kimeríthetetlen tárháza, kincseshányja legyen.